

SKYLTPROGRAM FÖR LANDSTINGET DALARNA

Landstinget
DALARNA

2006-04-01
Version 1

Innehållsförteckning	sid
1 Förord	
Därför behövs ett skyltprogram	3
• Så har programmet tagits fram	3
• Pictogram och klartext	3
• Hur ska programmet användas?	3
• Generella principer i skyltningssystem	4
• Landstinget Dalarnas skyltprogram	5
2 Skylttyper	
Visuella skyltar	6
• Text	6
• Typsnitt	7
• Versaler/gemener	7
• Storlek på visuell text	7
Pictogram	7
Taktila skyltar	9
Punktskrift	9
• 3 Huvudgrupper av skyltar	
Olika skyltar	10
Gruppering av skyltar	11
• Enhetlig gruppering	11
• Pilar	11
• Vertikal gruppering	12
• Horisontell gruppering	13
Utformning av skyltar	14
• Krav på skyltar	14
• Pictogram	14
Placering av skyltar	15
• Orienteringstavla	15
• Informationstavla	16
• Hänvisningsskyltar	16
• Markeringsskyltar	17
• Verksamhetsskylt	17
• Rumsfunktionsskylt	17
4 Var bör skyltar finnas	
Entré	19
Trapphus	20
Hiss	20
Korridorer	20
Rum	20

Skyltprogram för Landstinget Dalarna

1 Förord

Därför behövs ett skyltprogram

Alla ska hitta i Landstinget Dalarnas lokaler. Skyltningen ska fungera som en osynlig ledstång som för besökaren till sitt mål. Besökaren ska inte behöva ha med sig en anhörig eller fråga om hjälp. Att ge alla en möjlighet att klara sig själv, är att visa respekt för den personliga integriteten.

De flesta besökare i Landstinget Dalarnas lokaler gör det för att de söker vård och kan känna oro och osäkerhet inför besöket. En bra skyltning skapar trygghet och minskar besökarens oro. Enhetlig skyltning bidrar till att besökaren får en positiv bild av Landstinget Dalarna och dess verksamheter. Det kan inte nog poängteras att skyltningen är avsedd för besökaren det vill säga patienten och anhöriga. Programmet är framtaget ur ett medborgarperspektiv.

Så har programmet tagits fram

Landstinget Dalarnas skyltprogram har tagits fram i samverkan med handikapporganisationer i Dalarna.

Val av typsnitt, storlek på text, bildsymboler, reliefers höjd, färger etc är rekommenderade för och av personer med funktionshinder. Dessa rekommendationer bör inte frångås utan starka skäl.

Pictogram och klartext

Inom Landstinget Dalarnas skyltprogram används både text och bildsymboler, sk pictogram. Dessa bildsymboler är en förenklad och stiliserad bild som används för att förmedla information.

Många människor i dagens samhälle har svårt att ta till sig skriven information. Till exempel personer med kognitiva funktionshinder som utvecklingsstörning, förvärvade hjärnskador, olika psykiska diagnoser, demensproblematik. Även barn, vissa invandrare samt utländska turister kan ha svårt att läsa skriven information på svenska. Många personer är beroende av att få information i form av bildsymboler för att förstå och kunna klara sig självständigt.

Hur ska programmet användas?

En bra skyltning ska ledsaga besökaren hela vägen, från parkerings- och busshållplats etc till besökarens mål. Det innebär att entréer behöver vara tydligt skyltade. Detta skyltprogram inriktar sig dock enbart på invändig skyltning och berör inte heller säkerhetsskytning.

Enligt Plan- och bygglagen ska alla offentliga lokaler vara handikappanpassade. Den nationella handlingsplanen för handikappolitiken i Sverige har slagit fast att alla offentliga lokaler ska

vara tillgängliga för funktionshindrade före år 2010. Skyltning har en avgörande betydelse för om en lokal uppfattas som tillgänglig eller inte. I Landstinget Dalarnas handikappolitiska program finns skyltning med som en viktig åtgärds punkt. Målsättningen är att Landstinget Dalarnas skyltprogram ska tillämpas inom hela landstinget. Bra skyltning är en hjälp för alla – såväl besökare som personal.

Skyltprogrammet blir särskilt aktuellt i samband med om- och tillbyggnad i landstingets lokaler. Projektering av nya skyltar bör göras parallellt med övrig projektering. På sikt ska alla landstingets skyltar bytas ut till det skyltsystem som beskrivs i detta program.

Skyltprogrammet är en allmän vägledning. Varje verksamhet måste planera sin skyltning utifrån sina patienters och besökares behov. Hur ser patientens och besökarens väg till lokalen ut? Var kan missförstånd uppstå? En vägbeskrivning i kallelsen, som utgår både från parkeringsplatser och allmänna kommunikationsmedel, är en bra start. Vårdinnor och ledsagare är komplement till informationsskyltar. Modern informationsteknik kommer i framtiden göra det möjligt att använda digitala vägbeskrivningar.

Landstingets lokaler har olika förutsättningar. Det finns verksamheter som har många och andra som har få besökare från allmänheten. Landstingets lokaler är arbetsplatser, där funktionshinder inte får vara ett hinder för anställning. Varje verksamhet bedömer behovet av skyltning i de egna lokalerna.

Generella principer i skyltningssystem

En fungerande skyltning är överskådlig, vilket innebär ett budskap = en skylt.

För att få en överskådlig vägvisning i entréhallar på vårdcentraler, sjukhus mm behöver verksamheter sammanfattas i kategorier och områden. Till exempel Medicin innefattar, kardiologi, mag- tarm, diabetes, hjärt- lung osv.

Följande generella principer bör beaktas:

- Verksamhetsrelaterad skyltning är prioriterad
- Maximal vägvisning med minimal skyltning
- Skyltningen ska bygga på en standardisering
- Skyltarna ska ge information där de behövs, inte tidigare
- Skyltarnas terminologi ska vara enhetlig och utgå från ett medborgarperspektiv till exempel bör röntgen användas före nuklearmedicin

När flera budskap ska meddelas på samma plats behöver skyltarna grupperas. En enhetlig gruppering gör det lättare att uppfatta och minnas budskapet.

Landstinget Dalarnas skyltprogram

Skyltprogrammet finns tillgängligt på Landstinget Dalarnas intranät och Landstingsfastigheter Dalarnas webbplats:
www.landstingsfastigheterdalarna.se

Skyltprogrammet är ett levande dokument som över tid kompletteras och förbättras för att alla ska kunna hitta rätt i vården.
Synpunkter och förbättringsförslag lämnas till Landstingets Handikappkonsulent eller till Landstingsfastigheter Dalarna.

"Att ge alla en möjlighet att klara sig själv, är att visa respekt för den personliga integriteten. En bra skyltning skapar trygghet och minskar besökarens oro."

"Hitta rätt i vården handlar både om skyltning och information."

2 Skylttyper

Skyltar kan delas upp i två huvudgrupper, visuella skyltar som läses och taktila skyltar som man känner på.

Terminologin som används på Landstingets Dalarnas skyltar bör vara enhetlig och logisk. Benämningar bör utgå från ett medborgar- och patientperspektiv så de blir enkla och lättfattliga för alla. Terminologin bör inte utgå från ett verksamhetsperspektiv som kan vara svårt att uppfatta för gemene man. En terminologilista för Landstinget Dalarna bör upprättas.

Visuella skyltar

Text

Text på skyltar bör vara kortfattad och inte innehålla onödiga förkortningar. Använd enkla benämningar på verksamheten. Det bästa är om benämningen beskriver funktionen (exempelvis hörselvård och röntgenklinik).

Texten bör vara svart på vit botten. Det är viktigt för personer med synnedsättning att texten har en hög kontrast mot bakgrunden. Kontrasten ska vara minst 40 procent mellan textens färg och bottenfärgen.

	Medicinklinik	
	Operation	
	Röntgen	
	Hörcentral	
	Tolkcentral	
	Apotek	
	Utgång	

Bild 1

För att exempelvis markera att man befinner sig på viss plats eller visst våningsplan, används en röd markeringsprick. I vissa fall kompletterat med text "Här är du". Bild 1

I särskilda fall kan färgmarkeringar komplettera vägvisning som ges med text eller siffror. Färgmarkeringar kan göras på skyltar, i ränder på golv eller vägg o s v. Observera att färgmarkeringar på skyltar inte får försämra läsbarheten. Färgen kan läggas som ett färgfält på skylten.

Texten ska vara vänsterställd.

Typsnitt

Landstinget Dalarnas typsnitt är Arial, halvfet.

Versaler/gemener

För informationstavlor och skyltar, som inte är taktila, rekommenderas att första ordet inleds med stor bokstav och därefter används gemener. Ord med både versaler och gemener är lättare att uppfatta.

På taktil text ska enbart versaler användas, eftersom dessa är lättare att urskilja med fingrarna

Storlek på visuell text

Storleken på skyltens bokstäver bestäms framför allt av läsavståndet. Ju längre avstånd, desto större bokstäver.

Följande texthöjder rekommenderas:

- 15 mm på skylt som man kan komma tätt intill
- 25 - 40 mm på skyltar som ska kunna ses på några meters avstånd, men samtidigt kunna komma intill
- 70 – 100 mm på skyltar som läses på avstånd

För verksamheter med många synskadade besökare rekommenderas den större textstorleken (100 mm).

Pictogram

Det är viktigt att bildsymboler är funktionella och enhetliga. Därför används pictogram som är välkända och redan används på många håll i samhället. Pictogram består av en vit figur eller symbol mot en svart bakgrund. Genom den höga kontrasten är de lätta att uppfatta. Den svarta bakgrunden avgränsar bildsymbolen och lyfter fram den informationsbärande figuren så den blir lätt att urskilja. Även i förminskad form behåller den sin tydlighet. Bild 2

Det budskap bildsymbolen förmedlar ska vara tydligt. En bildsymbol representerar ett begrepp. Figuren på bildsymbolen avbildar det begrepp alternativt en symbol för det begrepp det syftar på, dvs de betyder vad de föreställer och blir på så sätt enkla att lära in. Pictogrammen är

generella, endast de informationsbärande detaljerna som erfordras för att förklara funktionen och begreppet finns med. Det medför att bildsymbolerna kan användas i många sammanhang. Genom att skyltningen är enhetlig och konsekvent skapar den trygghet och säkerhet hos besökaren. Det är lättare att lära sig vad bildsymbolerna representerar då de konsekvent förekommer inom landstingets olika verksamheter. Bilaga 1

Bildsymbolerna inom landstingets skyltprogram är uppdelade i 5 kategorier;

- Hälso- och sjukvård
- Entré
- Service
- Information
- Övrigt

Landstinget Dalarna följer det nationella och internationella arbetet för ett enhetligt och funktionellt bildsymbolspråk. Bildsymboler uppgraderas utifrån behov och tillgång. De finns tillgängliga på webbplatsen www.landstingsfastigheterdalarna.se och Landstinget Dalarnas intranät.

Avser verksamheten använda andra symboler ska dessa godkännas av Landstingets Dalarnas handikappkonsulent.

Bild 2

Taktila skyltar

Taktil skyltning innebär att texten är upphöjd så att besökaren kan känna texten av antingen vanliga bokstäver eller punktskrift. Detta är en anpassning för personer med synnedsättning.

Taktila skyltar kan placeras i anslutning till övrig skyltning. Det viktiga är att de taktila skyltarna placeras på rätt höjd och att det är lätt att komma nära dem.

Att göra vanliga bokstäver taktila uppskattas av många, inte minst äldre synskadade, som inte har fått lära sig punktskrift. På dessa skyltar används enbart versaler, då dessa är lättare att läsa. Typsnittet Arial används, som har "toppiga" bokstäver.

- Höjd på bokstäverna: 15 mm
- Relief på texten minst 1 mm

För synskadade är det viktigare att kunna komma nära en skylt än att texten är stor. På nära håll kan stor text vara svårläst.

För placering av taktila skyltar hänvisas till "Placering av skyltar" sidan 15.

Punktskrift

Punktskrift används för att tillgodose synskadades behov. Punktskriften bör vara svart på vit botten. Detta för att även icke-synskadade ska lägga märke till skriften och kunna tipsa synskadade.

Punktskrift ska utföras enligt svensk standard. Anlitad skyltfirma ska se till att texten kontrolläses och godkänns av punktskriftsläsare.

Tryckt text och punktskrift ska finnas på samma skyltlemell, så att det inte finns risk av förväxling när skyltarna monteras.

3 Huvudgrupper av skyltar

Skyltar har varierande uppgift, dels att informera om Hälsa och Sjukvårdens olika verksamheter, dels att informera om servicefunktioner.

De skyltar som används inom Landstinget Dalarna har olika funktioner och kan innefattas i följande grupper.

Olika skyltar

Orienteringstavla

Orienteringstavla fungerar som en vägvisare och har till uppgift att ge en överblick över ett lasarett, en vårdcentral, en klinik eller ett sjukhusområde eller liknande.

Informationstavlor

Informationstavlor ger detaljerad information om större enheters olika funktioner. På grund av den stora informationsmängden ställs ej samma krav vad gäller storlek på text, pictogram och pilar.

Hänvisningsskyltar

Hänvisningsskyltar visar vägen med hjälp av pilar. Dessa kan finnas enskilt eller vara grupperade. De kan hänga ner från taket eller vara väggfasta.

Markeringsskyltar

Markeringsskyltar markerar olika funktioner. Här är... Här jobbar.... Tex toalett, verksamhet, personer....

Upplysningsskyltar

Skyltar som upplyser om speciella förhållanden tex öppettider mm. De innefattas inte av detta skyltprogram.

Utvändiga entréskyltar

De innefattas inte i detta skyltprogram.

Påbuds- och förbudsskyltar

Tex utrymningsvägar, rökförbud mm Denna typ av skyltning regleras i andra regelverk och innefattas inte av detta skyltprogram.

Kommersiell skyltning

Kommersiell skyltning t ex reklam ska underordnas verksamhetsrelaterad skyltning.

Gruppering av skyltar

Enhetlig gruppering

En välfungerande skyltning är överskådlig. Det innebär ett budskap = en skylt. När flera budskap ska meddelas på samma ställe behöver skyltarna grupperas. En enhetlig gruppering gör det lättare att uppfatta och minnas budskapet.

Det kan ske dels vertikalt och eller horisontellt.

Pilar

I Landstinget Dalarnas skyltar används denna typ av pilar. Bild 3

Bild 3

Vertikal gruppering

När skyltar grupperas vertikalt placeras de skyltar som visar uppåt eller rakt fram överst. Därefter placeras alla skyltar som visar till vänster sedan skyltar visar till höger. Längst ner placeras skyltar som visar neråt. Skyltar som visar snett upp eller snett ner till höger eller vänster placeras in i denna ordning. Bild 4.

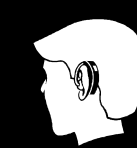

		Tandläkare	
		Ögonmottagning	
		Hörcentral	
		Gynmottagning	
			
			
			
			

Bild 4

Horisontell gruppering

När skyltar grupperas horisontellt placeras skyltar som visar till vänster på vänster sida och de som visar till höger på höger sida. Bild 5

			
			
			

Bild 5

Utformning av skyltar

Krav på skyltar

- Skyltarna ska ha en matt yta.
- Texten ska vara svart på vit botten. Det är viktigt med mer än 40 procents kontrast mellan textens färg och bottenfärgen.
- Skyltarna ska tillverkas av ett UV-beständigt material
- Skyltarna ska ha lätt utbytbara paneler för text och pictogram.
- Skyltar som hänger på vita väggar kan behöva markeras.
- Skyltar ska vara väl belysta. Belysningen får inte vara sådan att den bländas eller att man själv skuggar skylten. Ibland kan skyltar behöva kompletterande belysning. Bäst är om ljuset kommer ovanifrån. Lysande skyltar eller ramar bör inte förekomma.

Pictogram

Pictogramsymbolen placeras till vänster om texten. Pictogramsymbolen ska vara 100 x 100 mm. Vid mycket stora läsavstånd kan symbolen förstöras till 200 x 200 mm. Bild 6

Bild 6

Placering av skyltar

Orienteringstavla

Används för att kunna orientera sig och hitta rätt i byggnader. Det är viktigt att inte överskylda. Skyltarna ska ge information där de behövs, inte tidigare. Tydlighet ska prioriteras framför detaljinformation.

Orienteringstavlan ska placeras på den plats där ögonen faller naturligt när man kommer in i lokalen. Konstverk och växter ska inte konkurrera om uppmärksamheten med tavlan.

Text, pictogram och pilar på orienteringstavlan ska ha rak marginal. Pictogramsymbolen placeras till vänster. Saknas pictogramsymbol ska ett utrymme om 100 x 100 mm lämnas för framtida behov. På orienteringstavlan placeras pilarna till höger, se gruppering sid .

När en informationstavla kombineras med en taktil skylt, bör den taktila skylten ha en lätt lutning (45 grader). Skyltens nederkant placeras 800-900 mm från golvet. Taktil skyltning bör finnas vid lokalens huvudentré, även om man väljer bort det i övriga delar av lokalerna.

Informationstavlor

Informationstavlor ger detaljerad information om större enheters olika funktioner. På grund av den stora informationsmängden ställs ej samma krav vad gäller storlek på text, pictogram och pilar. Däremot bör rekommendationer om placering, färgsättning, kontrastverkan samt teckensnitt följas. Bild 7

Bild 7

Hänvisningsskyltar

Hänvisningsskyltar är skyltar som visar vägen med pilar och eventuellt med färgstöd. Dessa kan finnas enskilt och hänga ner från taket eller vara grupperade. Skyltarna ska ge information där de behövs, inte tidigare. Bild 8

Bild 8

Markeringsskyltar

Markeringsskyltar visar här är.. här jobbar...osv Bild 9

Bild 9

Verksamhetsskylt

Verksamhetsskylt placeras på vägg väl synlig, vid sidan av entrédörren, på dörrens handtagssida. Placeras skylten på dörren syns den inte när dörren är öppen.

För vuxenverksamheter placeras skylten 1400 – 1600 mm ovan golv och för verksamheter med mestadels barn 1200 – 1400 mm ovan golv.

Går inte detta placeras skylten ovanför dörren. Om det finns utrymme bör skylt ovanför dörr kompletteras med en taktil skylt i ögonhöjd.

I det fall skyltar monteras utstående från vägg måste skaderisken beaktas.

Rumsfunktionsskyltar

Kontorsskyltar och andra skyltar som markerar en viss funktion (toalett, hiss etc) placeras på vägg vid dörrens handtagssida.

En uppenbar rumsfunktion t ex toalett, vårdsal, som endast representeras av en pictogramsymbol kan i vissa fall placeras på dörren. Om dörren ibland står öppen behöver pictogramsymbolen sitta på dörrens båda sidor.

Avstånd från golvet bör vara 1400 - 1600 mm. Består skylten av flera moduler byggs de på enligt skiss nedan.

Verksamhetsrelaterade och servicefunktioner ska skyltas utifrån besökarens behov.

Verksamhetsrelaterade funktioner:

- Personrum
- Vårdrum
- Väntrum
- Provtagning
- Behandlingsrum
- Undersökningsrum
- Omklädningsrum
- Röntgen
- etc

Servicefunktioner som bör skyltas: Bild 10

- Toaletter
- Garderob
- Hiss/trappor
- Telefon
- Information
- Kafeteria
- Skötrum
- Vilrum
- Teleslinga
- Konferensrum
- etc

Bild 10

4 Var bör skyltar finnas

Skyltningen ska utgå från lokalens speciella förutsättningar och de behov som besökare och patienter kan tänkas ha. Lika viktigt som att skylta, är att inte "överskylta". Få men betydelsefulla skyltar är idealet.

Skyltar behövs i regel på följande platser:

Entré

Orienteringstavla eller informationstavla som visar vilka verksamheter som finns i byggnaden och var (våningsplan) verksamheterna finns.

Är lokalerna stora bör informationstavlor finnas på flera platser. Skyltningen ska följa patienten och besökaren på dess väg till målet.

Hänvisnings och markerings skyltar ska finnas för hiss, trappor och utgång. Dessa markeras med pictogram och text. Bild 11

Bild 11

Entréplanet ska i hissar och trapphus markeras med grön bakgrund, eftersom detta är en väl känd symbolfärg för entré och utgång.

Trapphus

Orienteringstavlor i trapphus.

På varje våningsplan ska information finnas om trapphusets samtliga verksamheter. Det våningsplan där besökaren befinner sig ska vara tydligt utmärkt med röd markering.

Hiss

Orienteringstavlor bör finnas i och i anslutning till hiss. I hissen bör den information som ges i trapphuset upprepas. "Talande" hissar, som berättar vilket våningsplan man befinner sig på är ett bra komplement. Det våningsplan där besökaren befinner sig ska vara tydligt utmärkt med röd markering.

Knapparna till hissen ska markeras med kontrasterande färg.

Korridorer

I korridorkorsningar är det viktigt att skyltningen är lätt att förstå och komma ihåg. Skyltningen bör vid behov kompletteras med informationstavlor av samma typ som används i trapphus. För att tydligt visa var t ex toaletten finns i en lång korridor kan en sk vingeskylt användas, en symbolskylt som står ut vinkelrätt från väggen.

Rum

Rumsfunktionsskyltar

Utanför rum med viss funktion (toalett, hiss, konferens etc) skyltas med text och pictogram.

Personrum skyltas med funktion och namn, gärna även med ett foto. Bild 12

Bild 12

Vårdrum

Vårdrummen bör skyltas med stora siffror eller symboler.